

קריאת שמע לאחר שלוש שעות

משמע דלמאי דקיימא לן לקמן ריש סימן פ"ט דתפלה זמנה עד חצות בדיעבד, הוא הדין לברכות האלו, וקל וחומר הוא דהא תפלה קיימא לן בודאי כר' יהודה [ברכות כו, א] דזמנה עד ד' שעות ואפילו הכי מתפלל עד חצות, מכל שכן ברכות שהם מספיקא של הרא"ש [שם פ"א סימן י'] אם דמיא לתפלה או לא, לא כל שכן שיהא מותר לאמרם עד חצות, אלא שהפסיד שכר ברכות בזמנה כן נראה לפענ"ד:

9. שו"ת רב פעלים חלק ב - אורח חיים סימן יב

והנה לענין הלכה, אף על גב דכל האחרונים פר"ח ודעמיה הנז"ל נקטי להלכה כהרמב"ם ודעמיה, ולא חשו להאי כללא דקו"ל ספק ברכות להקל בענין זה, מ"מ אנו בדין צריך להורות כמ"ש מן ז"ל דלא יברך אחר ד' שעות, מיהו נ"ל בס"ד דיש לנו לומר בנ"ד איכא טעמא רבא ע"פ הסוד לברך גם הקורא אחר ד' שעות, ולפחות אית לן למנקט סברה מציעתא, והיא סברת מ"ד דמצי לברך עד חצות, שהוא זמן תפלה לתנא קמא, ואפילו לרבי יאודה יכול להתפלל עד חצות, ויש לו שכר תפלה, ומאחר דיכול להתפלל עד חצות גם הק"ש יקרא בברכותיה, יען כי לדברי רבינו האר"י ז"ל אם יקרא ק"ש בלא ברכות קודם התפלה ה"ז חסרון גדול בידו בתיקון הק"ש ותפלה, כי הק"ש הוא לצורך התפלה, ובלא ברכות אינו נשלם הענין, גם עוד חסרון זה יזיק לתפילת המנחה, כי במנחה לא יש ק"ש, והסמך על מה שנעשה בק"ש דשחרית, ואם קראה בלא ברכות לא נשלם הענין הנעשה בק"ש, גם עוד אם יקרא ק"ש בלא ברכות ויתפלל, ה"ז חסר ממנו סמיכות גאולה לתפלה, שהוא צורך גדול לפי הסוד ולפי הפשט, ועל כן יש לומר כל כהא אין לחוש להכלל דסב"ל =דספק ברכות להקל=, ונלך בזה לפחות בטר סברה האמצעית לברך עד חצות בשביל התפלה.

10. בן איש חי שנה ראשונה פרשת וארא סעיף ה

ה. זמן ק"ש של שחרית נמשך עד רביע היום בשעות זמניות. ... ואם עבר שעה אחת אחר רביע היום יקראנה בלא ברכותיה כקורא בתורה משום סב"ל:

11. ילקוט יוסף פסוקי סימן נח - מהלכות קריאת שמע אות ד

איברא שהרה"ג רבי אליהו מני בתשובה שם כתב לחלוק ע"ד הרב פעלים. ע"ש. והרב עצמו חזר בו כאן ופסק שלא יברך אחר ד' שעות. וכ"כ עוד בספרו עוד יוסף חי (פר' וארא אות יז). ע"ש. ובודאי שכן עיקר.

12. שו"ת אור לציון הלכות קריאת שמע אות ד

שאלה. עד מתי אפשר לברך ברכות קריאת שמע. תשובה. לכתחילה אין לאחר ברכות קריאת שמע אלא עד ארבע שעות זמניות מעלות השחר, ובדיעבד אפשר לברך ברכות קריאת שמע עד ארבע שעות זמניות מהזריחה (כשחישוב השעות הזמניות הוא מהזריחה לשקיעה), ולאחר מכן אין לברך ברכות קריאת שמע, אלא מיד אחר פסוקי דזמרה קורא פרשת קריאת שמע ועומד מיד לתפילת שמונה עשרה.

להתפלל לפני הנץ

13. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ח עמוד ב

תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר: פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה, אחת קודם שיעלה עמוד השחר, ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר, ויוצא בהן ידי חובתו, אחת של יום ואחת של לילה. הא גופא קשיא! אמרת פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה, אלמא - לאחר שיעלה עמוד השחר ליליא הוא, והדר תני: יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה, אלמא - יממא הוא! - לא, לעולם ליליא הוא, והא דקרי ליה יום - דאיכא אינשי דקיימי בההיא

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד ב

משנה... רבי יהושע אומר: עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות. הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה... גמרא... אמר מר עוקבא: מאי לא הפסיד - שלא הפסיד ברכות. תניא נמי הכי: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה, אבל מברך הוא שתיים לפניו ואחת לאחריה.

2. רא"ש מסכת ברכות פרק א סימן י

יש להסתפק אם ר"ל עד חצות כשיעור תפלה אליבא דרבנן. או עד ד' שעות אליבא דר' יהודה. או אפי' כל היום כולו לא הפסיד ורב האי גאון ז"ל כתב אף כל שעה רביעית אף על פי שאינה עונתה מברך שתיים לפניו ואחת לאחריה. משמע דוקא שעה רביעית שהוא זמן תפלה לרבי יהודה. אבל מכאן ואילך הפסיד הברכות. ואם בירך עובר על לא תשא (לקמן דף לג):

3. רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה יג

הקורא אחר שלש שעות ביום אפילו היה אנוס לא יצא ידי חובת קריאת שמע בעונתו, אלא הרי הוא כקורא בתורה, ומברך לפניו ולאחריה כל היום אפילו איחר וקרא אחר שלש שעות.

4. שולחן ערוך סימן נח סעיף ו

אף על פי שזמנה נמשך עד סוף השעה הג', אם עברה שעה ג' ולא קראה קורא אותה בברכותיה כל שעה ד' שהוא שלישי היום, ואין לו שכר כקורא בזמנה. ואם עברה שעה ד' ולא קראה, קוראה בלא ברכותיה כל היום.

5. פרי חדש אורח חיים סימן נח סעיף ו

קוראה בלא ברכותיה כל היום. כפי מה שהעליתי למעלה בתחילת סימן זה [אות א] דכיון דעברו ג' שעות תו לא הוי זמנה מן התורה, אין מחייבין אותו לקרות קריאת שמע, אבל הברכות כיון שיכול לאומרם כל היום מיחייב לאומרם. ולי נראה עיקר כדברי הרמב"ם ז"ל [קריאת שמע א, יג] שכתב שמברך כל היום. חדא דמתניתין [ברכות ט, ב] מוכחא הכי ודאי (ו)מדקאמר מכאן ואילך ולא פריש משמע כולי יומא. ותו דאמרינן [שם י, ב] לא הפסיד הברכות ומדמינן להו לקריאת שמע, וכי היכי דקריאת שמע כולי יומא יש לו שכר כקורא בתורה, הג' הברכות יש להם זמן כל היום.

6. משנה ברורה סימן נח ס"ק כה

(כה) שעה ד' - דברכות אינם שייכים לק"ש דאע"פ שנתקנו קודם ק"ש מ"מ לאו ברכת ק"ש היא שהרי אינו מברך אקב"ו לקרות שמע והרי הם כמו תפילה ולפיכך דינם כמו תפילת השחר שהוא רק עד שלישי היום:

7. ביאור הלכה סימן נח סעיף ו ד"ה * קוראה בלא

קוראה בלא ברכותי' - עיין במ"ב ואף שדעת הפר"ח כדעת הרמב"ם שלא נתן קבע לברכות כבר פסקו רוב האחרונים וכמעט כולן כדעת הרא"ש והטור והשו"ע ועיין בתשובת משכנות יעקב בס"י ע"ז שדעתו נוטה להכריע בדיעבד עד חצות כמו גבי תפלה דקו"ל לקמן בסימן פ"ט שאם עבר הזמן תפלה אעפ"כ מתפלל עד חצות עיין שם. ואפשר שיש לסמוך ע"ז לענין אם היה לו אונס שלא היה יכול לקרות הברכות עד ד' שעות כי מצאתי בספר מהרי"ל הלכות תפילה שכתב בשם מהר"ש שהמנהג להקל בנאנס שלא להפסיד הברכות:

8. חתם סופר אורח חיים סימן נח סעיף ו

שעתא. אמר רב אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי שמעון בן יוחי.

14. רי"ף מסכת ברכות דף ב עמוד ב

וכן הא דרשב"י דאמר פעמים שאדם קורא ק"ש של שחרית לאחר שיעלה עמוד השחר בדיעבד הוא אי נמי בשעת הדחק כגון מי שהיה משכים לצאת לדרך וכיוצא בו אבל לכתחלה לא

15. רבינו יונה מסכת ברכות דף ב עמוד ב

יש מדקדקים על זה הלשון שכתב הרי"ף דהא אמרי' (דף ל א) המשכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא ק"ש אלמא משמע שיכול לקרותה בדרך והיאך אמר בכאן שיקרא אותה קודם הנץ החמה שנראה שהצריכוהו לאמרה קודם הזמן שיש לה לכתחלה מפני שאינו יכול לאמרה בדרך ואומר מורי הרב שאין זו קושיא דודאי דבר פשוט הוא שיכול לקרותה בדרך ומה שכתב כגון שהיה משכים לצאת לדרך ר"ל שמשכים לצאת לדרך ויודע שהשיירה הולכ' במהרה ולא ימתינו לו כלל ולפיכך אמרו דכיון שהוא שעת הדחק שאינו יכול לעשות בענין אחר קורא קודם הנץ:

16. בית יוסף אורח חיים סימן נח

תירץ הרשב"א (ברכות ט. ד"ה ולענין פסק) דהא דאמרינן שאם היה משכים לצאת לדרך קורא משעלה עמוד השחר דוקא ביוצא לדרך במדסטקום גדודי חיה ולסטים שלא יוכל לעמוד ולא לכונן אפילו פרשה ראשונה ואפילו עד לבבך ומשום הכי שרינן ליה לקרות משעלה ע"ה וההיא דסוף פרק תפלת השחר (ל.) ביוצא בשיירא אי נמי במקום שאין שם גדודי חיות ולסטים

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן נח סעיף ג

ומי שהוא אנוס, כגון שהיה משכים לצאת לדרך במקום גדודי חיה ולסטים, שלא יוכל לעמוד ולא לכונן אפילו פרשה ראשונה ואפילו עד (על) לבבך, (דברים ו, ו) או שבני השיירא (קראבאנא בלע"ז) הולכים מהרה ולא ימתינו לו כלל, יכול לקרותה עם ברכותיה משעלה עמוד השחר, דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינן ביה ובקומך (דברים ו, ז) וגם שפיר מקרי יוצר אור. אבל אם אינו במקום גדודי חיה וליסטים, וגם אין בני השיירא נחפזים כ"כ, אפילו יוצא לדרך אחר שעלה עמוד השחר אינו קורא עד שיגיע זמנה.

18. משנה ברורה סימן נח ס"ק טז

(טז) לקרותה - ויניח תפילין ולא יברך עליהם קודם שיגיע הזמן דמשיראה את חבירו ברחוק ד"א ויכירו וכו"ל בסימן ל':

19. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד א

אבוא דשמואל ולוי כי הוה בעו למיפק לאורחא הוה מקדמי (קודם היום.) ומצלי, וכי הוה מטי זמן קריאת שמע קרו. כמאן; כי האי תנא - דתניא: השכים לצאת לדרך - מביאין לו שופר ותוקע, לולב ומנענע, מגילה וקורא בה, וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא. השכים לישיב בקרון או בספינה (איכא בעתותא דמיא.) - מתפלל, וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא; רבי שמעון בן אלעזר אומר: בין כך ובין כך קורא קריאת שמע ומתפלל (ימתין עד שיגיע זמן קריאת שמע ויקראנה, ואחר כך יתפלל.) , כדי שיסמוך גאולה לתפלה. במאי קמיפלגי? - מר סבר: תפלה מעומד עדיף (שיכול לכונן את לבו, לפיכך היו מקדימין להתפלל מעומד בביתם, שלא יצטרכו להתפלל בדרך במהלך.); ומר סבר: מסמך גאולה לתפלה עדיף.

אבוא דשמואל ולוי הוה מקדמי ומצלו - פירש רש"י קודם עמוד השחר ולא נראה דאם כן לא היו יוצאין בו כלל דעדיין אינו יום לכך נראה כפי' ר"ח דמשעלה עמוד השחר קאמר והוה מקדמי קודם הנץ החמה קאמר ועדיין אינו עיקר זמן תפלה.

21. בית יוסף אורח חיים סימן פט

וכתב הרשב"א בפרק קמא דברכות (ח: ד"ה ולענין) דהאי ברייתא ביוצא בשיירא אי נמי במקום שאין שם גדודי חיות ולסטים דאם לא כן ק"ש היה לו לקרות משעלה עמוד השחר כמבואר בסימן נ"ח (ס.) ואף על פי שאינו מהלך במקום גדודי חיות ולסטים מתפלל קודם צאתו משום דכולה תפילה בעיא עמידה בדאפשר וכונה ואפשר שלא יזדמן לו בדרך אבל ק"ש שאינו צריך אלא פסוק ראשון ואי נמי עד על לבבך מזדמן הוא לו בסתם דרכים

22. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן פט סעיף ח

בשעת הדחק, כגון שצריך להשכים לדרך, יכול להתפלל משעלה עמוד השחר וימתין מלקרות ק"ש עד שיגיע זמנה. (אם אפשר לו לקרות ק"ש על הדרך, דהיינו שיתכוין בפסוק ראשון וכמו שנתבאר לעיל סי' נ"ח) (ב"י בשם הרשב"א), ואף על פי שאינו סומך גאולה לתפלה, (מב) הכי עדיף טפי שיתפלל בביתו מעומד, ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך ויסמוך גאולה לתפלה.

23. משנה ברורה סימן פט ס"ק מב

(מב) הכי עדיף - ורוב העולם אין נזהרין בזה ואפשר משום דנוהגים כאידך פוסקים דס"ל דמסמך גאולה לתפלה עדיף ע"כ מתפללין בדרך עם סמיכת גאולה לתפלה [מ"א עי"ש עוד].

24. משנה ברורה סימן פט ס"ק מ

(מ) משעלה עה"ש - עיין בביאור הלכה בס"א שכתבנו בשם הרבה פוסקים דס"ל דדוקא אחר שהאיר מזרח וקודם לזה לא הגיע עדיין זמן תפלה. ובפרט כשרוצה אז לברך על התפילין דזה אפילו לדעת המקילין אסור אפילו אחר שהאיר מזרח עד זמן שיכיר את חבירו ברחוק ד"א ואם הגיע הזמן הזה לכ"ע יקרא ק"ש ויתפלל בביתו כתקונה אף שעדיין לא הנץ החמה כיון שהוא שעת הדחק.

25. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ו

הנה בדבר ק"ש ותפלה דשחרית שנקבע מהמדינה להקדים זמן היום לשעה מחוסר שמן השרפה מצד המלחמה של הערביים ורובא דאינשי הרי צריכין להתחיל פעולתם ממילא בשעה קודם שלכן הוא שעת הדחק גדול שמפורש /שו"ע או"ח/ בסימן נ"ח סעיף ג' שיכולין לקרות משעלה עמוד השחר וצריך לידע בדיוק מתי הוא התחלת הזמן לאלו שאנוסים, ואף שבש"ע נקט אנוס כגון שהיה משכים לצאת לדרך במקום גדודי חיה וליסטים או בבני שיירא שלא ימתינו לו הוא לאו דוקא שנים אלו דאלו שצריכין ללכת למלאכתן ודאי אין לך אנוס גדול מזה.

26. פסקי תשובות הערות סימן פט הערה 79

בס' תפילה כהלכתה פ"ג הערה ס"ג בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א כתב: עדיף להתפלל לפני הנץ מלעסוק בצרכיו לפני התפילה ולהתפלל בזמנו.